

Oberoende utvärderingar
för bättre vård och omsorg

SBU – STATENS BEREDNING FÖR MEDICINSK OCH SOCIAL UTVÄRDERING

FOTO • FRAMSIDA, S 5 & 15 MASKOT;
S 2 VICTORIA SHAPIRO/SHUTTERSTOCK; S 8 SCANDINAV;
S 11 PURINO/SHUTTERSTOCK; S 12 MOSTPHOTOS;
BAKSIDA PEDROSALA/SHUTTERSTOCK
TEXT: SBU • **GRAFISK FORM:** SBU

SBU 2024 • WWW.SBU.SE

SBU utvärderar sjukvårdens och socialtjänstens insatser

SBU, STATENS BEREDNING för medicinsk och social utvärdering, är en myndighet som har i uppdrag att göra oberoende utvärderingar av metoder inom hälso- och sjukvård inklusive tandvård. SBU har även i uppdrag att granska kunskapsläget för insatser inom socialtjänst och insatser med stöd av LSS (Lag om stöd och service).

SBU tar bland annat reda på:

- Hur bra är en behandling eller insats?
- Hur bedöms behoven på bästa sätt?
- Hur ska resurser användas för att göra största möjliga nytta?

SBU ger kunskap för bättre vård och omsorg

Samhället ger stöd på olika sätt – till exempel genom sjukvård, omsorg om äldre och funktionshindrade eller insatser vid missbruk. Ett barn som far illa eller har svårigheter i skolan kan till exempel behöva insatser från samhället som agerar genom sjukvården eller socialtjänsten. Men hur vet man vilken typ av behandling, omsorg eller insats som är säkrast och mest effektiv? Det är sådant som SBU tar fram vetenskapliga underlag om.

Granskar och sammanställer forskning

FORSKARE STUDERAR EFFEKTEN av olika behandlingar och insatser samt publicerar resultaten som artiklar i vetenskapliga tidskrifter. Men det publiceras en så stor mängd artiklar att det blir omöjligt för den enskilde yrkesutövaren att få en överblick. Här kan SBU hjälpa till genom att sammanställa forskningen och granska den kritiskt, så att viktiga beslut tas utifrån rätt underlag.

Oberoende statlig myndighet

SBU är en statlig myndighet som har regeringens uppdrag att utvärdera det vetenskapliga stödet för nya eller etablerade insatser inom hälso- och sjukvård, tandvård och socialtjänst. Utvärderingarna lyfter fram medicinska, sociala, etiska och hälsoekonomiska perspektiv.

SBU startade 1987 och är en av världens äldsta organisationer inom området Health Technology Assessment, HTA. HTA innebär systematisk och oberoende utvärdering av metodernas effekter, oönskade effekter, kostnadseffektivitet och etiska aspekter. Utvärderingarna kan omfatta metoder inom prevention, diagnostik, behandling och omvårdnad

För att samhället ska göra bästa möjliga insats

SBU:s utvärderingar kan användas som stöd både för beslutsfattare, de som arbetar inom sjukvården eller socialtjänsten och de som berörs av den. SBU ska också belysa var det saknas tillräcklig kunskap om effekten av olika insatser.

Stöd för yrkesgrupper
inom vård och socialtjänst

Så går en utvärdering till

FÖRSLAG PÅ VILKA behandlingsmetoder eller insatser som SBU ska utvärdera kommer från många håll. Det kan handla om regeringsuppdrag, önskemål från andra myndigheter, förslag från yrkesverksamma inom hälso- och sjukvården eller socialtjänsten, och från SBU:s vetenskapliga råd.

Det vanligaste skälet till att SBU genomför en utvärdering är att man vill ta reda på om en insats är effektiv eller ej. Forskning om etiskt kontroversiella områden, eller om metoder som har stor betydelse för organisation och personal, kan också vara viktig att granska.

Utgår från befintlig forskning

SBU samlar, granskar och väger samman befintliga forskningsresultat. Det innebär

att vi systematiskt letar igenom den vetenskapliga litteraturen för att hitta svaret på en eller flera frågor. Exempel på detta kan vara vilken behandling som är bäst vid en viss sjukdom, hur man ställer diagnos på lämpligast sätt eller vilka stödinsatser som är effektiva inom socialtjänsten. Relevanta studier, alltså de studier som svarar på frågan, väljs ut och risken för snedvridning i studierna granskas systematiskt för att bedöma resultatens tillförlitlighet.

Stora och små projekt

För varje större projekt rekryterar SBU en tvärvetenskaplig arbetsgrupp som består av sakkunniga inom området. Arbetsgruppen hjälper till att utvärdera det insamlade vetenskapliga underlaget.

1

AVGRÄNSNING AV FRÅGAN

- Formulerar frågan på ett strukturerat sätt
- Fastställer kriterier för vilka studier som är relevanta att ta med

2

VAL AV LITTERATUR

- Söker igenom vetenskaplig litteratur
- Bedömer vilka artiklar som kan svara på frågan

3

GRANSKNING AV STUDIER

- Bedömer risken för snedvridning i de rapporterade resultaten

4

EVIDENS- GRADERING & SLUTSATSER

- Sammanställer resultat från olika studier
- Evidensgraderar: Bedömer tillförlitligheten till det sammanvägda resultatet.
- Drar slutsatser

Läs mer i SBU:s metodhandbok på WWW.SBU.SE/METODBOK

Olika rapporttyper inom SBU

SBU Utvärderar

Rapport av typen *SBU Utvärderar* innehåller vanligtvis en systematisk översikt av det samlade vetenskapliga underlaget för hur effektiv och säker en insats är. Vi tittar då på alla studier som gjorts för just den insatsen. Dessutom kan det ingå en analys av hälsoekonomi och etik.

SBU Bereder

SBU sammanställer också vetenskapliga underlag till andra myndigheter, till exempel då nya nationella riktlinjer ska utformas. Underlaget publiceras ofta som en *SBU Bereder* hos SBU.

SBU Kartlägger

I *SBU Kartlägger* identifieras andra aktörers systematiska översikter, samt ibland primärstudier, utifrån en bred frågeställning.

Rapporterna syftar till att ringa in områden där det finns evidens och peka på områden där säker kunskap saknas: vetenskapliga kunskapsluckor. Rapporterna resul-

terar i en interaktiv evidenskartor som länkar vidare till de inkluderade översikterna.

SBU Kommenterar

SBU Kommenterar är korta rapporter där SBU kommenterar välgjorda aktuella systematiska översikter som är framtagna av andra aktörer, där frågeställningen är av betydelse för svensk vård och omsorg. Internationella organisationer som gör utvärderingar av samma typ som SBU är till exempel Cochrane Collaboration och Campbell Collaboration.

På SBU granskar vi den systematiska översikten och huruvida den kan användas för svenska förhållanden.

SBU:s Upplysningstjänst

Upplysningstjänsten vid SBU är en möjlighet för sjukvården och socialtjänsten att snabbt få svar på avgränsade frågor.

SBU sammanställer ett kort svar om vilka välgjorda publicerade systematiska översikter som finns för en insats eller åtgärd. Svaren utformas av SBU:s kansli.

SBU identifierar var det saknas kunskap

I EN **UTVÄRDERING** ser SBU på den forskning som publicerats om en viss typ av insats. Ibland går det inte avgöra om en insats har effekt utifrån de studier som finns. Kunskapsluckorna samlas i en databas som publicerats på SBU:s webbplats.

När kan det behövas mer forskning?

- När det helt saknas forskning om en insats
- När forskningsstudierna är för få eller små
- När forskningsstudiernas resultat inte går att lita på
- När resultaten av olika studier säger emot varandra.

Insatsens effekt oklar

Att det saknas forskning behöver inte betyda att insatsen är ineffektiv. Det betyder att vi

inte vet. En vetenskaplig kunskapslucka visar var det behövs mer forskning.

En kunskapslucka

- Visar forskare och forskningsfinansiärer var det finns behov av mer forskning.
- Är ett av underlagen för beslutsfattare inför prioritering av insatser inom vård och socialtjänst.
- Visar patienter, brukare och yrkesverkamma inom ett område att det finns en osäkerhet kring insatsens effekt.

Inom många områden finns ett stort antal vetenskapliga kunskapsluckor. Med hjälp av yrkesverksamma och personer med egen erfarenhet av tillstånden lyfts de mest angelägna forskningsfrågorna i rapporter av typen ”*Prioritering av vetenskapliga kunskapsluckor*”

Att veta vad vi inte vet
är också viktigt

A photograph of two women in a kitchen. The woman in the foreground, with long dark curly hair and wearing an orange t-shirt, is focused on stirring a large blue pot on a stovetop with a wooden spoon. The woman in the background, wearing a light blue denim jacket over a white shirt, is smiling and looking towards the camera. The kitchen is bright and modern, with a white wall and a potted plant visible in the background.

Hälsa är också vardagsliv

Bredare uppdrag för SBU

SBU HAR LÄNGE arbetat med att utvärdera behandlingar inom hälso- och sjukvård, men SBU:s metod för att göra systematiska kunskapssammanställningar kan användas för andra forskningsområden.

År 2015 fick SBU i uppdrag att även sammanställa kunskapsläget för metoder och insatser som används inom socialtjänsten, liksom insatser gjorda med stöd av Lag om stöd och service, LSS.

Ett exempel på område där SBU gjort flera projekt är ungas psykiska välbefinnande och insatser inom familjeomsorgen.

Granskar insatser för unga och utsatta

SBU har gjort olika kunskapssammanställningar av socialtjänstens insatser och metoder, om program för att främja ungas psykiska hälsa, förebyggande av suicid, placering i social dygnsvård.

Andra exempel på SBU:s bredd är utvärdering av insatser för att hjälpa långtidssjukskrivna tillbaka i arbete, metoder vid missbruksproblematik samt insatser mot kriminalitet bland unga.

Så sprids SBU:s kunskap

Webbplats

SBU:s rapporter publiceras på vår webbplats www.sbu.se och en del av resultaten översätts till engelska.

Digitalt nyhetsbrev och trycksaker

SBU:s rapporter sprids genom nyhetsbrev som du kan prenumerera på via mejl.

Media

Våra slutsatser uppmärksammas ofta i tidningar, radio och TV liksom bland yrkes- och brukarorganisationer. SBU finns även i sociala medier såsom LinkedIn och Facebook.

Samarbeten i Sverige och internationellt

SBU samarbetar nationellt och internationellt. Inom Sverige samverkar vi till exempel med Socialstyrelsen, Läkemedelsverket, Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, yrkesorganisationer och brukarorganisationer.

Ett annat viktigt nätverk för SBU är de regionala organisationer som arbetar enligt SBU:s metod, det så kallade HTA-nätverket.

Regeringen har utsett SBU att representera Sverige i HTA-nätverk inom Världshälsoorganisationen (WHO) och EU. SBU är drivande i flera internationella projekt, både på global och EU-nivå.

Det internationella nätverk som SBU tagit initiativ till på socialtjänstområdet heter INSIA (International Network for Social Intervention Assessment).

Kunskap för bättre
vård och omsorg

SBU är en förkortning för Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. Vi är en statlig myndighet som arbetar för bättre vård och socialtjänst genom att erbjuda oberoende och systematiska kunskapsöversikter.

Vi utvärderar sjukvårdens och socialtjänstens insatser ur ett medicinskt, socialt, etiskt och ekonomiskt perspektiv.

SBU arbetar systematiskt och granskar befintlig forskning för att sammanställa bästa tillgängliga kunskap. Våra rapporter beskriver vilka insatser som gör störst nytta och pekar på det bästa sättet att använda samhällets resurser.

STATENS BEREDNING FÖR
MEDICINSK OCH SOCIAL
UTVÄRDERING